

Labor Omnia Vincit

อัสสัมชนิกและนักเรียนเก่าใหม่ของโรงเรียนในเครือภราดาจารย์เซนต์คาเบรียล
คงจะคุ้นกับภาษิตลาตินข้างต้น ซึ่งแปลได้ความว่า “สิ่งทั้งปวงเอาชนะได้
ด้วยอุตสาหกรรม”

พวกเราโชคดีที่ได้รับการอบรมมาในร่มแห่งอุตสาหกรรมและคติอื่น ๆ
เราจะต้องขยัน เราจะต้องมีระเบียบ เราจะต้องมีใจเที่ยงธรรม แม้แต่
นักเรียนภาคฝรั่งเศสก็รู้จักคำอังกฤษ “Fair Play”

คติประจำใจเป็นของสำคัญ เด็ก ๆ ก็เห็นกันจนชินตาชินใจ โตขึ้นก็หวน
ระลึกได้ แม้เมื่อแก่ก็ปฏิบัติตามคติด้วยความเคยชินเป็นธรรมชาติ

ผมไปเจอ Labor Omnia Vincit อีกที่ พร้อมกับเพื่อนอัสสัมชนิกบ้าง
ไม่อัสสัมชนิกบ้าง เมื่อออกจากโรงเรียนไปร่วมสปี ไปเจอในกองทหาร
อังกฤษที่เรียกว่า Pioneer Corps แปลได้ความว่า กองทหารกรุยทาง หรือ
กองกรรมกร ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ใครเป็นชนสัญชาติที่ประกาศ
เป็นข้าศึกกับอังกฤษ ถ้าสมัครเข้าเป็นทหารอังกฤษ เขารับเข้าไว้ในกองทหาร
กรุยทางนี้ กองทหารนี้ต่อมามีชื่อเสียงในการปฏิบัติงาน ทางราชการอังกฤษ
ยกย่องให้เลื่อนชื่อเป็น Royal Pioneer Corps หรือกองราชกรรมกร

พวกผมเป็นคนไทยอยู่ในอังกฤษอยากช่วยชาติ เพราะญี่ปุ่นยึดครองไทย
ถ้าญี่ปุ่นแพ้สงคราม ไทยก็จะแพ้ตาม แต่ถ้าคนไทยเป็นทหารอยู่ฝ่ายชนะบ้าง

คงจะไม่แพ้มากนัก พวกผมจึงสมัครเข้าเป็นทหารอังกฤษ เรื่องราวค่อนข้างละเอียดได้เขียนไว้เสริมในหนังสือของอัสสัมชNIK ดิเรก ชัยนาม ชื่อหนังสือไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง ใครสนใจงหาอ่านได้

ในขั้นแรกๆ อังกฤษส่งพวกผมเข้า Pioneer Corps แต่งตัวก็เหมือนทหารอังกฤษอื่นๆ แต่ที่หน้าหมวกมีตรา Labor Omnia Vincit อัสสัมชNIKในพวกเราจำได้ อุทานว่า นั่นแน่

ในไม่ช้าพวกผมก็ใช้ Labor พิษิต Omnia เช่น ใช้ความอุตสาหะเอาชนะดินแข็งๆ ขุดมันฝรั่ง ใช้แรงงานขุดพื้นโรงทหาร เอาชนะกับความสกปรกในส้วมทหาร และใช้ความอุตสาหะอดหลับอดนอน เผชิญพื้ทักษ์โรงทหารเป็นต้น

ต่อมาความอุตสาหะของเราก็ก็นำใจของกองบัญชาการทหารอังกฤษได้ อยู่ในกองกรรมกรไม่กี่เดือนเขาก็ส่งมาอินเดีย ให้มาฝึกทำกองโจรบ้าง ฝึกเป็นจารบุรุษบ้าง เป็นผู้กระจายเสียงวิทยุบ้าง เป็นผู้ทำแผนที่เมืองไทยบ้าง ซึ่งนับว่าเป็นการเลื่อนฐานะของกองทหารเสรีไทยจากอังกฤษ แล้วต่างก็ได้เลื่อนยศจากพลทหารเป็นนายร้อย นายพัน หรืออย่างเร็วก็เป็นสิบเอก Labor Omnia Vincit เห็นทันตา

ทีนี้จะหวนกลับมาเล่าถึงเมื่อผมเป็นนักเรียนอัสสัมชัญ ครูที่สอนภาษาไทยแก่พวกเรา ก็มีความมานะอุตสาหะค้นคว้าเอาคติของไทยหรือคำบาลีมาสั่งสอนเราเหมือนกัน นับว่าเกรงจะเฟื่องภาษาละตินเสียหมด ต้องเอาภาษาไทยเข้ากล้ำ เช่น “อุตฺตาหิ อุตฺโน นาโถ” “ตนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแก่ตน” หรือ “ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี” “ธรรมนั้นแหละเว้รรักษาคู่ประพฤติธรรม” เป็นต้น ผมกับเพื่อนๆ เขียนเรียงความกันเสียเมื่อยมมือ ครูก็ตรวจเรียงความเสียจนท่านเมื่อยใจและอ่อนใจ เคี้ยวเช้ญพวกผมมาจนได้ทีบ้าง

ไม่ได้ดีบ้าง แต่คติจิตใจอยู่แทบทุกคน

ภาษิตบาลีที่ใกล้เคียงกับ Labor Omnia Vincit เห็นจะเป็น “วายเม เถว ปุริโส ยาวอตุตฺสฺส นิปฺปทา” ซึ่งแปลได้ความว่า “เป็นบุรุษพึงพยายามไปจนกว่า จะสำเร็จประโยชน์” พิจารณาหัดดูข้อๆ ก็ไม่น่าจะเป็นปัญหาอะไรนัก เพราะ Labor มันก็ต้อง Vincit ทุกอย่างไปแหละ แต่มีเรื่องเล่ากันว่า อัสสัมชนิก บางคนสนใจคำว่า “ปุริโส” เป็นพิเศษ ทำไมคติบาลีจึงมุ่งแต่ปุริโส เขา ก็ไขปัญหาได้โดยไม่ยากนัก อ้อ ครูท่านหมายความว่า ถ้าเป็นผู้ชายหวัง ประโยชน์ในการเกี้ยวผู้หญิง ก็ต้องพยายามเที่ยวไปเที่ยวมาหน้าโรงเรียน คอนแวนต์จนกว่าจะสำเร็จประโยชน์ เรียงความฉบับนั้นนั้นยั่วเขียนได้ยืดยาว ผิดปกติ แต่คะแนนติดลบเท่าใดไม่ปรากฏ

ทีนี้ เมื่อเราโตขึ้นสักหน่อย เกิดตั้งปัญหาถามตัวเองว่า พยายามนะเห็นไม่ยาก แต่จะพยายามไปหาแก้อะไร มีจุดหมายปลายทางที่ไหน นอกจากหน้า โรงเรียนคอนแวนต์ในฐานะที่เป็นปุริโส คำตอบเรื่องจุดหมายปลายทางสำหรับ ผม ปรากฏขึ้นที่วิทยาลัยเศรษฐศาสตร์แห่งลอนดอน ซึ่งผมเข้าเป็นนักศึกษา เมื่อก่อนสงครามโลกเล็กน้อย ที่วิทยาลัยนี้ เขาเชื่อแล้วว่านักศึกษาที่เข้ามาจะ พยายาม เขาจึงวางคติไว้ว่า ให้พยายามเพื่ออะไร คตินี้คือ “Rerum cognocere causas” แปลพอได้ความว่า “พึงรู้ถึงเหตุแห่งสิ่งต่างๆ”

ถ้าท่านผู้อ่านเอาแพะ “Labor ๖ ล ๖” “มาชนกับแกะ ๖ ล ๖ causas” คงจะได้ความว่า พยายามเกิด อุตส่าห์เกิด เพื่อให้รู้ซึ่งในเหตุแห่งสิ่งต่างๆ คิดติดใจไว้ จำติดใจไว้ ปฏิบัติให้ได้ตามคติ แล้วถ้าท่านเป็นนักปราชญ์ไม่ได้ ก็ไม่ใช่ความบกพร่องของสุภาษิต.

อัสสัมชนิก ๗/๐๓๖

ตีพิมพ์ใน ,โฆษณาร ๒๕๑๑